

Σημείωμα για τις περιβαλλοντικές κατευθύνσεις – προτεραιότητες που προτάσσει ο σχεδιασμός του Υπουργείου και το νέο ΕΣΠΑ

Η λήξη της νέας προγραμματικής περιόδου ΕΣΠΑ 2014-2020 συμπίπτει με την καταληκτική προθεσμία εκπλήρωσης των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα στο πλαίσιο των προσπαθειών της Ε.Ε. για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής μέχρι το 2020. Η μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών ρύπων καθίσταται ζωτικής σημασίας για τη χώρα, συμβάλλοντας τόσο στην επίτευξη των στόχων στην προστασία του περιβάλλοντος, όσο και στην αναζωογόνηση της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.

Το Υπουργείο αποδίδει μεγάλη σημασία στην επίτευξη των στόχων για το Κλίμα σε σχέση με τις προηγούμενες κυβερνήσεις. Η χώρα, παρά την κρίση, έχει προγραμματίσει να διαθέσει περίπου το **20% από το σύνολο των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων που της αναλογούν, σε παρεμβάσεις καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής, ποσοστό που υπερβαίνει κατά 30% την υποχρέωση της χώρας βάσει των διεθνών συμφωνιών.**

Σύνοδος για το κλίμα

Η ελληνική κυβέρνηση λειτουργεί προωθητικά με την ενεργή συμμετοχή της και στην **Σύνοδο για το Κλίμα στο Παρίσι COP21**, μια από τις τελευταίες ευκαιρίες οριστικοποίησης των νέων στόχων για τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου που θα αντικαταστήσουν τους στόχους τους οποίους έθετε το Πρωτόκολλο του Κιότο.

Στόχος είναι να επιτευχθεί για πρώτη φορά μια παγκόσμια, νομικά δεσμευτική συμφωνία που θα επιτρέψει να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά η αλλαγή του κλίματος με την ενίσχυση της μετάβασης προς κοινωνίες και οικονομίες με χαμηλές εκπομπές άνθρακα. Με υποσχέσεις για πρόσβαση των αναπτυσσόμενων χωρών σε ένα παγκόσμιο ταμείο «αναπλήρωσης» των χαμένων εσόδων από τη στροφή σε πιο «πράσινες» τεχνολογίες, ύψους 100 δισ. δολ. ετησίως μέχρι το 2020 (ΟΟΣΑ).

Η συμφωνία εστιάζει στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου προκειμένου να περιοριστεί η υπερθέρμανση του πλανήτη κάτω από τους 2 °C σε σύγκριση με τα επίπεδα της προ-βιομηχανικής εποχής (1850). Για να επιτευχθεί ο στόχος των 2 °C, εκτιμάται ότι από το 2015 και ύστερα θα πρέπει οι παγκόσμιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου να μειώνονται ετησίως κατά 6%.

ΕΣΠΑ 2007-13

Στην Ελλάδα, επί χρόνια, **αυτή η κατεύθυνση ήταν ξεκάθαρα υποτιμημένη από τις προηγούμενες κυβερνήσεις**, οι οποίες περιόριζαν στον ελάχιστο συμβολισμό τις πολιτικές παρεμβάσεις στο ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» ΕΣΠΑ 2007-2013**, το οποίο παρουσίασε συγκριτικά πολύ χαμηλούς βαθμούς απορρόφησης εξαιτίας της υποτίμησης και του κακού σχεδιασμού.

Στο τέλος του 2014, η **υπερδέσμευση ήταν στο 198% του προγράμματος με απορροφητικότητα μόλις στο 78%**. Αυτό σημαίνει πως εάν η κατάσταση έμενε όπως την παρέδωσε η προηγούμενη κυβέρνηση **θα χρειαζόνταν διπλάσιοι εθνικοί πόροι προκειμένου να υλοποιηθεί το σχεδιασθέν πρόγραμμα, δηλαδή περί τα 2 δισ. ευρώ**, αφού ο απαιτούμενος προϋπολογισμός έφτανε τα 4 δισ. ευρώ με εγκεκριμένο από την ΕΕ προϋπολογισμό 2 δισ. ευρώ (85% χρηματοδότηση).

Η σημερινή εικόνα είναι εντελώς διαφορετική μετά την **εξυγίανση και τη χρηματοδότηση 100% από την ΕΕ**. Ο εγκεκριμένος προϋπολογισμός του εν λόγω προγράμματος από την ΕΕ είναι 1.720 εκατ. ευρώ συμπεριλαμβανομένης μεγάλης προκαταβολής και ο απαιτούμενος προϋπολογισμός για να υλοποιηθούν τα αντίστοιχα έργα ανέρχεται σε 2.100 εκατ. ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι **η απαίτηση από εθνικούς πόρους περιορίζεται σημαντικά και διαμορφώνεται στα 470 εκατ. ευρώ**. Η παρούσα απορρόφηση φτάνει στο **87%** και αναμένεται να ενισχυθεί περαιτέρω αυξηθεί με αυξημένους ελέγχους από το προσωπικό της αρμόδιας υπηρεσίας, ενώ έχει ληφθεί πρόνοια για **μεταφορά έργων στη νέα προγραμματική περίοδο 2014 – 2020 ώστε να μη χαθούν πόροι**. Η σύγκριση αυτή αποτυπώνει ανάγλυφα τα δείγματα κακού σχεδιασμού προγραμμάτων, όπου εντάσσονταν έργα χωρίς ούτε οι πόροι να έχουν εξευρεθεί, ούτε τα έργα αυτά να είναι με τέτοιο τρόπο σχεδιασμένα ώστε να μπορούν να παρουσιάσουν απορρόφηση, ακόμα και έργα χωρίς καν συμβάσεις.

Περιθώρια εξοικονόμησης

Παρά την υποτίμηση και τον κακό σχεδιασμό της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου ΕΣΠΑ υπάρχουν δυνατότητες για σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας και αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας. **Ο τομέας των μεταφορών διαθέτει το μεγαλύτερο δυναμικό για εξοικονόμηση ενέργειας, συνεισφέροντας κατά 36% στην επίτευξη του στόχου, ακολουθούμενος από τον τριτογενή και τον οικιακό τομέα με 30% και 29%, αντίστοιχα**. Στον τελευταίο, παρατηρείται σημαντικό δυναμικό βελτίωσης καθώς η πλειονότητα των υφιστάμενων κτιρίων είναι χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Το υψηλό μερίδιο συμμετοχής του τομέα των μεταφορών στην κατανάλωση ενέργειας και το ότι παρουσιάζει το μεγαλύτερο δυναμικό για εξοικονόμηση ενέργειας καθιστούν αναγκαίες **συντονισμένες και ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για τη βιώσιμη πολυτροπική αστική κινητικότητα με την επέκταση των αστικών μέσων σταθερής τροχιάς, τη χρήση περιβαλλοντικά φιλικών μέσων μεταφοράς και την ενίσχυση ήπιων μέσων μεταφοράς**.

Επίσης, δράσεις όπως η ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, οι ολοκληρωμένες αστικές αναπλάσεις καθώς και η μείωση της ταφής βιοαποβλήτων από αστικές περιοχές με κατάλληλη συλλογή και επεξεργασία τους, συμβάλλουν στη μείωση εκπομπών CO₂.

Οι ανάγκες σε περιβαλλοντικές υποδομές και δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος εξακολουθούν να είναι σημαντικές και αφορούν κυρίως τους τομείς της ολοκληρωμένης διαχείρισης των στερεών αποβλήτων και των υδατικών πόρων. Ως σημαντική ανάγκη αναδεικνύεται επίσης η υλοποίηση έργων υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας που δεν θα ολοκληρωθούν εντός της προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

ΕΣΠΑ 2014-20

Βασική προτεραιότητα στο πλαίσιο της προγραμματικής 2014-2020 είναι η υλοποίηση έργων και δράσεων προς συστηματική εφαρμογή της οδηγίας-πλαίσιο 2008/98/ΕΚ που ενσωματώθηκε με το ν.4042/2012, στη βάση επικαιροποιημένων σχεδίων διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό **ολοκληρώνεται το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Παραγωγής Αποβλήτων** καθώς και η **αναθεώρηση του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ)**, το οποίο αφορά στο σύνολο των ρευμάτων αποβλήτων και καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις της οδηγίας 2008/98/ΕΚ για την προώθηση εργασιών διαχείρισης που στοχεύουν στην προώθηση της ιεραρχίας αποβλήτων, με ανάκτηση πόρων κοντά στην παραγωγή των αποβλήτων. Σε συμφωνία με το Εθνικό θα προχωρήσουν οι επικαιροποιήσεις των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ).

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της ενεργειακής τους απόδοσης και κατ' επέκταση της αποδοτικότητάς τους. Επίσης, οι τομείς της γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασοπονίας και αλιείας παρουσιάζουν δυνατότητες παραγωγής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές, καθώς και δυνατότητες εξοικονόμησης ενέργειας. Μείζον θέμα, με σημαντική επιρροή στο ισοζύγιο του άνθρακα των δασών αποτελεί η καταστροφή τους από πυρκαγιές, ασθένειες και άλλες φυσικές καταστροφές. Τα φαινόμενα αυτά επηρεάζουν αυξητικά τις εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου, έχοντας άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στο φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής.

Το νέο ΕΣΠΑ ενθαρρύνει δράσεις και έργα που κινούνται στην κατεύθυνση της προστασίας του κλίματος. Δίνουμε μεγάλη σημασία στην οικολογική διάσταση του σχεδιασμού κάθε επένδυσης, στην ολοκλήρωση υποδομών στον τομέα του περιβάλλοντος και στην τροποποίηση του ενεργειακού υποδείγματος παραγωγής και κατανάλωσης. Στις προτεραιότητές μας είναι η ενίσχυση του περιβαλλοντικού κλάδου, με νεανικές μορφές επιχειρηματικότητας οι οποίες χαρακτηρίζονται από εξωστρέφεια, καινοτομία και παράγουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Η ενίσχυση αυτή δεν μπορεί να μην λάβει υπόψη της και την προϋπόθεση που υπαγορεύει η εθνική στρατηγική για τη σύνδεση της παραγωγής με την έρευνα. Στους στόχους είναι η αντιμετώπιση του ενεργειακού κόστους της παραγωγής το οποίο στην Ελλάδα είναι υψηλό λόγω τιμής και σπατάλης και η σταδιακή αντικατάσταση των συμβατικών πηγών ενέργειας στην κατεύθυνση ενίσχυσης των ΑΠΕ και των πολιτικών εξοικονόμησης και ενεργειακής αναβάθμισης.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται οι προσπάθειες η Ελλάδα να συμβάλει αποφασιστικά στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής καλλιεργώντας συμμαχίες σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (με Πράσινους στο Ευρωκοινοβούλιο, με οικολογικές ΜΚΟ διεθνώς κλπ).

Ήδη ο υφυπουργός Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, Αλέξης Χαρίτσης, στη συνάντηση για την Πολιτική Συνοχής στις Βρυξέλλες δήλωσε για την κλιματική αλλαγή:

«Η Πολιτικής Συνοχής διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εξομάλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Η Πολιτική Συνοχής συμβάλλει, επίσης, σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα και με την υποστήριξη αειφόρων μεταφορών και υποδομών, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη διασύνδεση με τη βελτίωση περιβαλλοντικών υποδομών. Οι επενδύσεις που αφορούν στην Πολιτική Συνοχής θα πρέπει να προστατεύουν το κλίμα. Μέτρα για την ανταγωνιστικότητα θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους περιορισμούς και τις ευκαιρίες μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα».

Στόχοι και πόροι

Υπενθυμίζεται ότι η Ε.Ε. έχει συμφωνήσει (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 8-9 Μαρτίου 2007) να επιτύχει μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ τουλάχιστον κατά 20% έως το 2020 σε σχέση με το 1990 (30%, υπό τον όρο ότι και άλλες ανεπτυγμένες χώρες θα δεσμευτούν για συγκρίσιμες μειώσεις των εκπομπών και ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα συμβάλουν επαρκώς, ανάλογα με τις ευθύνες και τις δυνατότητες της καθεμίας), να εξασφαλίσει, έως το 2020, ότι το 20% της κατανάλωσης ενέργειας προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές και να περικόψει τη χρήση πρωτογενούς ενέργειας κατά 20% σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα, περικοπή που πρέπει να επιτευχθεί με τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.

Η ΕΕ εμφανίζεται πεπεισμένη για την επίτευξη των στόχων μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% το 2020 σε σχέση μετά επίπεδα του 1990 και επεκτείνει το κλιματικό και ενεργειακό πακέτο διπλασιάζοντας το στόχο (στα πλαίσια της Συνόδου Κορυφής για το Κλίμα στο Παρίσι) τουλάχιστον έως 40% μέχρι το 2030, αναφέρει το Κοινό Ερευνητικό Κέντρο (JRC) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης αυξάνει το μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής απόδοσης στην τελική κατανάλωση στο 27% από 20%, αντιστοίχως.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat από το 1990 έως το 2012 η Ελλάδα αύξησε τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 5,7%, ενώ έως το 2010 η αύξηση ήταν 7%. (4) Τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης και της συρρίκνωσης της κατανάλωσης οδήγησαν σε μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Το 2014 η Ελλάδα εμφανίζει μείωση 6,3% στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με ένα χρόνο πριν, σύμφωνα με τα στοιχεία του JRC, ενώ το 2012 η μείωση ήταν 3,7% σε σχέση με το 2011.

Τα κράτη-μέλη έχουν δεσμευτεί να επενδύσουν συνολικά 45 δισ. ευρώ άμεσα σε δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και την μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλού άνθρακα και συγκεκριμένα στο Θεματικό Στόχο (Θ.Σ.) 4 της Στρατηγικής ΕΕ-2020 «Ενίσχυση της μετάβασης προς την οικονομία χαμηλών εκπομπών ρύπων» και άλλα πρόσθετα 110 δισ. ευρώ που θα ενισχύσουν δράσεις σχετικές με το περιβάλλον μέσα από άλλους θεματικούς στόχους της Στρατηγικής Ευρώπης Ε.Ε.-2020, όπως για π.χ. Θ.Σ. 5. «Προώθηση της προσαρμογής στις κλιματικές αλλαγές, της πρόληψης και της διαχείρισης του κινδύνου» 6. «Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων». Ειδικά σε ότι αφορά την «Ενίσχυση της μετάβασης προς την οικονομία χαμηλών εκπομπών ρύπων» ο στόχος που είχε τεθεί από την κανονιστική δέσμη της Πολιτικής Συνοχής 2014-20 υπερκαλύφθηκε και υπάρχουν 50% παραπάνω πόροι. Οι πόροι για δράσεις προστασίας του κλίματος αντιπροσωπεύουν 25% των πόρων της Πολιτικής Συνοχής (Π.Σ.) για το 2014-20.

Στα συμπεράσματα επίσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Συμβολή της Πολιτικής Συνοχής στη μετάβαση στην οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα **αναγνωρίζονται οι ιδιαιτερότητες των νησιωτικών περιοχών όπου αντιμετωπίζουν δυσκολίες να εντοπίσουν έργα στον τομέα οικονομία χαμηλών ρύπων.**

Η πολιτική της Ευρώπης 2020 πάντως ξεκινά καλά αλλά συνεχίζει περιορισμένη σε μια **μονομέρεια υπέρ της αντίληψης που βλέπει το περιβάλλον ως οικονομική δραστηριότητα και μόνο. Η πολιτική της κυβέρνησης χρειάζεται να τονίσει 4 σημεία για να αποφευχθεί αυτή η μονομέρεια:**

- . Την ευκαιρία για ανάπτυξη της περιβαλλοντικής οικονομίας και καινοτομίας
- . Την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας
- . Την πολιτική περιορισμών των φαινομένων θερμοκηπίου κλπ
- . Και μια συγκροτημένη πολιτική βιοποικιλότητας

Επενδύσεις από το ΕΤΠΑ και το ταμείο συνοχής θα περιλάβουν τους ακόλουθους τομείς:

Αύξηση της χρήσης πηγών ανανεώσιμης ενέργειας

- Επένδυση στην παραγωγή και διανομή ενέργειας προερχόμενης από ανανεώσιμες πηγές.
- Στήριξη προγραμμάτων για την ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και την αύξηση της χρήσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Μείωση της χρήσης ενέργειας

- Χρηματοδότηση προγραμμάτων για την ενίσχυση της ενεργειακής απόδοσης και την έξυπνη διαχείριση ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων, του τομέα της στέγασης και στο πλαίσιο της βιομηχανικής παραγωγής να προωθήσει την ανταγωνιστικότητα, ιδιαίτερα των ΜΜΕ.
- Μείωση των εκπομπών στον τομέα των μεταφορών με τη στήριξη νέων τεχνολογιών και την προώθηση βιώσιμης πολυτροπικής αστικής κινητικότητας συμπεριλαμβάνοντας τα δημόσια μεταφορικά μέσα, την ποδηλασία και το περπάτημα.

Προώθηση συστημάτων έξυπνης ενέργειας

- Επένδυση σε έξυπνα δίκτυα για διανομή ηλεκτρισμού ώστε να εξασφαλιστεί η βελτιωμένη ενεργειακή απόδοση.
- Ενσωμάτωση αυξημένων όγκων ανανεώσιμης ενέργειας.

Ενθάρρυνση για ολοκληρωμένη προσέγγιση στη διαμόρφωση και υλοποίηση πολιτικής

- Ανάπτυξη ολοκληρωμένων στρατηγικών μειωμένης χρήσης άνθρακα, ειδικότερα για της αστικές περιοχές, που μπορεί να περιλαμβάνουν το δημόσιο φωτισμό, τη βιώσιμη πολυτροπική αστική κινητικότητα και τα έξυπνα δίκτυα ηλεκτρισμού.
- Προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας σε τεχνολογίες χρήσης μειωμένου άνθρακα.
- Επίσης το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο θα στηρίζει μέτρα ενίσχυσης των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που είναι απαραίτητα ώστε να προσαρμοστούν οι δεξιότητες και τα προσόντα του εργατικού δυναμικού για την απασχόληση σε τομείς σχετικούς με την ενέργεια και το περιβάλλον.

Τα κράτη θα πρέπει να δεσμευτούν πως θα στρέψουν τις εθνικές πολιτικές τους μακριά από τα ορυκτά καύσιμα και προς την καθολική και ισότιμη πρόσβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε ένα δεσμευτικό και κοινωνικά δίκαιο πλαίσιο δράσης που δεν θα υποκύπτει κάθε φορά στις κερδοσκοπικές πιέσεις των μηχανισμών της αγοράς.

Στοιχεία από:

Κοινό Ερευνητικό Κέντρο (JRC) της Ευρωπαϊκής Ένωσης <http://edgar.jrc.ec.europa.eu/>

Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7057270/8-04112015-BP-EN.pdf/a233ec9d-f87d-4f48-8f1c-4d0a1a2eb112> συνολικά για την ΕΕ <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/cop21> και τον πλανήτη σε σχέση με την ανισότητα <http://www.voxeu.org/article/carbon-and-inequality-kyoto-paris> (Lucas Chancel, Thomas Piketty)

Διακυβερνητική Επιτροπή για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) <http://www.ipcc.ch/report/ar5/>